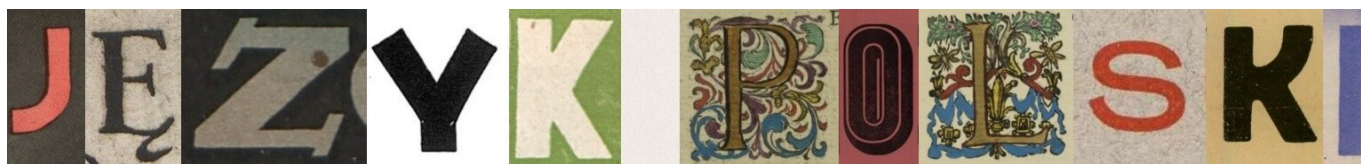

Ile jest polszczyzny w języku polskim?

Bibliografia:

- Źródło: Adam Mickiewicz, *Pani Twardowska*, dostępny w internecie:
<https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/ballady-i-romanse-pani-twardowska.html>
[dostęp 24.09.2021].

Ile jest polszczyzny w języku polskim?

Język polski_polona

Źródło: typo.polona.pl, domena publiczna.

Na świecie istnieje kilka tysięcy języków. W ciągu stu najbliższych lat może zniknąć blisko połowa z nich. [UNESCO](#) w 1999 roku, aby uświadomić ludziom współczesnym rolę języków ojczystych w dziejach kultury i narodu, ustanowiło Międzynarodowy Dzień Języka Ojczystego, który przypada 21 lutego. Z obchodami tego święta w Polsce wiążą się dwie kampanie społeczne: *Ojczysty – dodaj do ulubionych* (zainaugurowana w 2012 roku) oraz *Język polski jest ą-ę* (zainicjowana w 2013 roku). Informacje na temat obu akcji możesz odszukać w internecie.

Już wiesz

Czy uważasz, że przyszłość języka polskiego jest zagrożona? Uzasadnij swoje zdanie.

Losy wyrazów obcych w języku polskim

Wielu ludzi często zadaje sobie pytania: 'Czym we współczesnym świecie jest patriotyzm?', 'Czy postawa ta – w odniesieniu do języka ojczystego – oznacza całkowitą rezygnację z używania wyrazów obcych?'

Otóż okazuje się, że Polacy nie byłiby w stanie porozumiewać się skutecznie bez możliwości korzystania z wyrazów pochodzących z innych języków. Dzieje się tak dlatego, że zapożyczenia przedostawały się do naszego języka już od początków istnienia państwa polskiego. Są wśród nich słowa, które funkcjonują w polszczyźnie od bardzo dawna i wielu ludzi odbiera je jako wyrazy rodzime, mimo że pochodzą z języków obcych, np.: *zupa, sos, bigos, kluska, sznyceł, befsztyk, dżem, bulion, tort, kawa*. Z tego też właśnie powodu możemy powiedzieć, że zapożyczenia zajmują bardzo ważne miejsce w polskiej kulturze.

Przez wieki na polszczyznę oddziaływały różne języki.

1) Do XV w. były to przede wszystkim języki niemiecki i czeski oraz łacina, które wpływy obserwujemy również w kolejnych stuleciach, aż do pierwszego rozbioru Polski.

2) W renesansie zaczęły pojawiać się słowa włoskie, a w baroku - francuskie. Wynikało to z rozwoju nauki, sztuki, wzmożonych kontaktów między Polską i tymi krajami.

Ciekawostka

Powszechnie stosowaną w XVII wieku manierą było tak zwane **makaronizowanie**, czyli dostosowywanie składni tekstu do zasad obowiązujących w łacinie, a także wtrącanie obcych słów (zwłaszcza łacińskich) do wypowiedzi w języku polskim.

Przykłady makaronizowania można odnaleźć w utworze Adama Mickiewicza pt.: *Pani Twardowska*:

” Adam Mickiewicz

Pani Twardowska

Twardowski ku drzwiom się kwapił

Na takie [dictum acerbum](#); Diabeł za kontusz ułapił:

'A gdzie jest [nobile verbum](#)?'

Źródło: Adam Mickiewicz, *Pani Twardowska*, dostępny w internecie: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/ballady-i-romanse-pani-twardowska.html> [dostęp 24.09.2021].

3) W XVII w., za sprawą wojen toczonych z różnymi państwami, na polszczyznę wpływały m.in. język szwedzki, ruski, węgierski i turecki.

4) Lata zaborów (II poł. XVIII wieku i XIX wiek) obfitowały w zapożyczenia z języka rosyjskiego i niemieckiego. Były one wynikiem stanowczej polityki Prus i Rosji wobec Polaków, która przejawiała się m.in. bezwzględną germanizacją i rusyfikacją.

5) W czasach współczesnych (XX i XXI wieku) najwięcej wyrazów zapożyczonych wywodzi się z języka angielskiego. I jest to tendencja wzrostowa.

W stosunku do zapożyczeń można przejawiać dwie skrajne postawy, które określa się jako **puryzm** lub **liberalizm**.

1) Zwolennicy **puryzmu** sprzeciwiają się wprowadzaniu do języka narodowego obcych elementów. Pamiętajmy jednak, że wiele słów, traktowanych przez Polaków jako rodzime, zostało przyswojonych przez polszczyznę we wcześniejszych etapach jej rozwoju. Puryści postulują więc, aby w sytuacjach, gdy w języku funkcjonuje wyraz rodzimy oraz zapożyczenie o tym samym lub podobnym znaczeniu, wybierać ten pierwszy, np. *porozumienie - konsensus, rozpoczęcie - inauguracja*.

2) Osoby, które są przeciwne temu pogładowi, czyli tolerują wszelkie elementy obce, cechuje **postawa liberalizmu językowego**.

Kiedy ludzie nie akceptują wyrazów zapożyczonych, starają się je zastąpić słowami utworzonymi z elementów wywodzących się z języka narodowego. Nie zawsze jednak udaje się wymyślić słowo, które odda znaczenie wyrazu i przypadnie do gustu społeczeństwu.

Ciekawostka

Tuż po II wojnie światowej próbowano zastąpić pochodzący z języka niemieckiego wyraz *szlafrok* polskim odpowiednikiem. Na [konkurs](#) ogłoszony przez tygodnik 'Przekrój' nadesłano dwa tysiące propozycji. Wśród nich pojawiły się m.in. takie słowa jak: *uroczyk, dyskretnik, fantazyjnik, niezbędnik, okazyjnik, praktycznik, powierzchownik, skromnik, zacisznik, przytulnik, pokojownik, chwilownik, domownik, leniwiec, wygodniak, wcześniak, intymna, przyzwoitka, okrojnik,*

strojnik, łokietnik, pokutnik, przymilnik, zatulnik, narzutnik, okrywacz, okryjciałko, osłaniacz, otulacz, otulak, zarzucik, otoczek, pośpieszka, alkownik, alkierzanka, poizbuszek, wierzchnia, okryjwdzięcznik, tulipani, podomka.

W rezultacie żaden z tych wyrazów nie przyjął się w polszczyźnie jako zastępca słowa [szlafrok](#), czyli: 'ubiór domowy przypominający luźny płaszcz lub rozpinaną sukienkę, nakładany zwykle na nocną bieliznę'.

Do polszczyzny weszło natomiast słowo [podomka](#), ale w nieco innym znaczeniu, a mianowicie jako 'luźna rozpinana sukienka noszona przez kobiety w domu'.

Zadaniowo

Polecenie 1

Wyrazy *komputer*, [show](#), [weekend](#) są zapożyczeniami z języka angielskiego. Zaproponuj, pracując samodzielnie lub razem z koleżankami i kolegami z klasy, jak najwięcej rodzimych wyrazów, będących odpowiednikami każdego z wymienionych słów.

Polecenie 2

Zastanów się, która postawa jest ci bliższa - purysty czy liberała językowego. A może nie akceptujesz w pełni żadnej z nich? Uzasadnij swoją opinię.

Polecenie 3

Ułóż zdanie, w którym użyjesz wyłącznie wyrazów rodzimych. Sprawdź w wybranym [słowniku etymologicznym](#), czy poprawnie wykonałeś/wykonałaś polecenie.

Ćwiczenie 1

Jak nazywają się zapożyczenia z poszczególnych języków? Dopasuj typ zapożyczenia do jego nazwy:

zapożyczenia z języka łacińskiego

rusycyzmy

zapożyczenia z języków ukraińskiego
i białoruskiego

galicyzmy

zapożyczenia z języka francuskiego

italianizmy

zapożyczenia z języka angielskiego

hungaryzmy

zapożyczenia z języka włoskiego

bohemizmy

zapożyczenia z języka czeskiego

rutenizmy

zapożyczenia z języka niemieckiego

germanizmy

zapożyczenia z języka rosyjskiego

anglicyzmy

zapożyczenia z języka węgierskiego

latynizmy

Ćwiczenie 2

Przyporządkuj podane nazwy dań do odpowiednich kategorii nazywających języki, z których pochodzą.

JĘZYK FRANCUSKI

JĘZYK WŁOSKI

JĘZYK NIEMIECKI

rolmops

cappuccino

quiche

kogel-mogel

fondue

kajzerka

strudel

risotto

spaghetti

ragoût

ravioli

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ciekawostka

[ragoût](#) – francuska potrawa złożona z pokrojonych na kawałki składników (np. warzyw, drobiu, dziczyzny, ryb), które dusi się w wywarze (rybnym, mięsny lub warzywnym). Czasem [ragoût](#) zagęszcza się zasmażką, przyprawioną ziołami

[quiche](#) – potrawa francuska, rodzaj tarty; jej kruchy spód przykrywa się nadzieniem

(np. warzywnym), które polewa się mieszaniną rozmaconych jajek i gęstej śmietany, a następnie zapieka w piekarniku

[fondue](#) – potrawa szwajcarska; starty ser topi się w specjalnym garnku i zanurza w nim kawałeczki chleba nadziane na specjalne, długie widelczyki

Ćwiczenie 4

W podanych zdaniach użyto błędnych zapożyczeń. Odszukaj je i popraw:

- Najlepszą reakcją na niekulturalne zaczepki jest ich ignorancja.
- To był smutny, ponury dzień. Ogarnęła go nostalgia.
- Te zabawki są dedykowany dla dzieci przedszkolnych.
- Czy mogę prosić was o atencję?
- Kamera monituje tę okolicę.
- Jubilatka otrzymała bukiet róż z okazji imienin.

Ćwiczenie 5

Odszukaj w poniższych zdaniach zapożyczenia, a następnie zastąp je wyrazami rodzimymi:

- Przedstawiciele zwaśnionych grup osiągnęli konsensus.
- Łączenie strojów w pasy i kratę jest trendy.
- Koncepcja Ani została przyjęta jednogłośnie.
- Widownia nagrodziła występujących aplauzem.

Ćwiczenie 6

Skorzystaj z dostępnych źródeł wiedzy i oceń prawdziwość poniższych stwierdzeń. Zaznacz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli zdanie jest fałszywe.

Stwierdzenie	P	F
W języku polskim nie ma związku między zapisem a wymową wyrazów.	☐	☐
Słowo sznycel jest zapożyczeniem.	☐	☐
Międzynarodowy Dzień Języka Ojczystego to święto obchodzone tylko w Polsce.	☐	☐
Liberalizm językowy to przesadna dbałość o czystość i poprawność językową.	☐	☐
Unikanie znaków interpunkcyjnych można odebrać jako przejaw niegrzecznego zachowania wobec adresata.	☐	☐
W XX wieku najwięcej zapożyczeń wywodzi się z języka tureckiego.	☐	☐

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 7

Wymień wszystkie litery, które w języku polskim są tworzone za pomocą [znaków diakrytycznych](#).

Polecenie 4

Pracując samodzielnie lub w grupie z koleżankami i kolegami, zastanów się, jak w twojej szkole można uczcić Międzynarodowy Dzień Języka Ojczystego. Zaproponuj konkretne działania oraz sposób ich realizacji.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.